

Beste jongen en maegies!

Nog even en et oolde jaor zit d'r weer op. Dan beginnen we mit mekaander an et spiksplinterni'je jaor 1999. Et ni'je jaor is een hiel biezonder jaor. Et is et alderlaeste jaor van disse ieuw. En omdat, zoas jim wel weten, een ieuw uut honderd jaor bestaot, is zoks niet zomar wat. De laeste keer dat et om een alderlaeste jaor van een ieuw gong, is ommes al weer honderd jaor leden. Wel een betien een appat idee, vienen jim ok niet?

Honderd jaor leden, dat is niet niks. De meensken leefden doe aorig eers as vandaege-de-dag. Sommige Stellingwarver dörpen bestonnen doe iens nog niet! Misschien jow dörp ok wel niet...

Om daor aachter te kommen, moej'm mar even in oonze rebriek *Vroeger en now* kieken. Daor kuj' dat percies weeromme vienen. We zullen in disse *Uut de buse* en die van et kommende jaor nog wat meer ommedaenken an 100 jaor leden besteden.

Grappien

Simon lopt mit zien speervarken naor zien heit toe en zegt: 'Heit, kiek now toch es even hoe maeger as mien varken is. Ie geven him vusen te min eten!'

Mar we kieken vanzels ok naor vandaege-de-dag. Ie kun et niet altied over oolde tieden en ni'jjaorskoeken hebben, wat jim? Kiek bi'glikeks mar es naor et verhael over Pake Pepermuntien. Et jongste mag dan wat van him of wezen, mar Pake is nog altied aorig hups en slim medern. Reken mar!

Pake Pepermuntien speelt vals.

(Een verhael van Anke Hoornstra.)

Bas en Minke bin buten.
Ze staon allebeide naor de locht te kieken.
'Wat bin jim toch an et doen?', klinkt een stemme.
Bas en Minke kieken van wie as de stemme is.
Et is Geert, heur buurjoongien van drie huzen veerder.
'Wi'j kieken de sni'j uut de locht', raost Bas.
Geert hangt uut et raem van zien kaemertien.
'Ik komme jim wel even helpen', ropt Geert weeromme.
Even laeter staon ze mit heur drienend te koekeloeren.

Naor een posien zegt Minke: 'Et helpt niks.'
'Nee,' zegt Bas, 'ik kriege d'r allienig mar een stieve nekke van.'
'Ik viene et ok mar een nuver spullegien,' zegt Geert, 'et is iens niet spannend.
Dat het die rere Pake van jim zeker weer uut een pepermintien sobbeld.'
Bas en Minke kriegien d'r een kleur van.
Bin ze d'r weer intrapt.
Die Pake ok mit zien fratsen.
'Wi'j gaon d'r henne,' zegt Bas, 'wi'j gaon klaegen bi'j Beppe.'
Mar dat helpt niks.
'Jim moe'n d'r ok bi'j fluiten,' zegt ze, 'allienig mar wat staon te kieken haelt niks uut.'

Even laeter staon ze mit heur drienend te koekeloeren.

(tekening A. Hoornstra)

'Ja,' zegt Pake gniezend, 'en as dat niet helpt moe'n jim d'r een riegel tien bi'j zeggen.'

'Oe ja,' vragt Minke, 'en hoe gaot dat dan?'

'Sni'j, sni'j, viene mi'j.'

'Ja, ja, en dan ok nog flink op-en-daele springen zeker,' moppert Minke.

'En slim scheel kieken,' foetert Bas.

Pake en Beppe smoren d'r zowat in.

'Jim hebben d'r al aorig verstaand van,' gniest Pake.

'Et is aandere hielemaole niet zo mooi heur, as et kastvekaansie is en d'r is gien sni'j,' zegt Geert.

'Aha,' zegt Pake. 'Jim vervelen jim, hadde dat dan drekt zegd. Jim kun wel mit te bosschoppen.'

'Mag Geert ok mit,' vragt Minke?

'Et mag, mar eerst thuus zeggen gaon,' antwoordt Pake.

Even laeter staon ze mit mekere op et parkeerplak in et dörp.

As Pake de auto op slot doen zal, schöt him inienend in et zin dat hi'j et bosschoppebriefien vergeten is mit te nemen.

'Daor zal Beppe wies mit wezen,' bromt Pake.

'Moe'n we dan now weer naor huus om et te haelen?' vragt Minke.

'Bi'j' now hielemaole niet wies, wi'j gaon een ni'j briefien zuken!

D'r liggen hier briefies zat die as wi'j nog bruken kunnen.'

'Mar dat kan toch niet, Pake van Bas en Minke?'

Daor staot allemaole spul op die een aander bruken moet,' zegt Geert verbaosd.

Bas en Minke kieken him es even an.

Geert kan d'r ok niks an doen dat hi'j et niet snapt.

Die het niet zoe'n rere Pake.

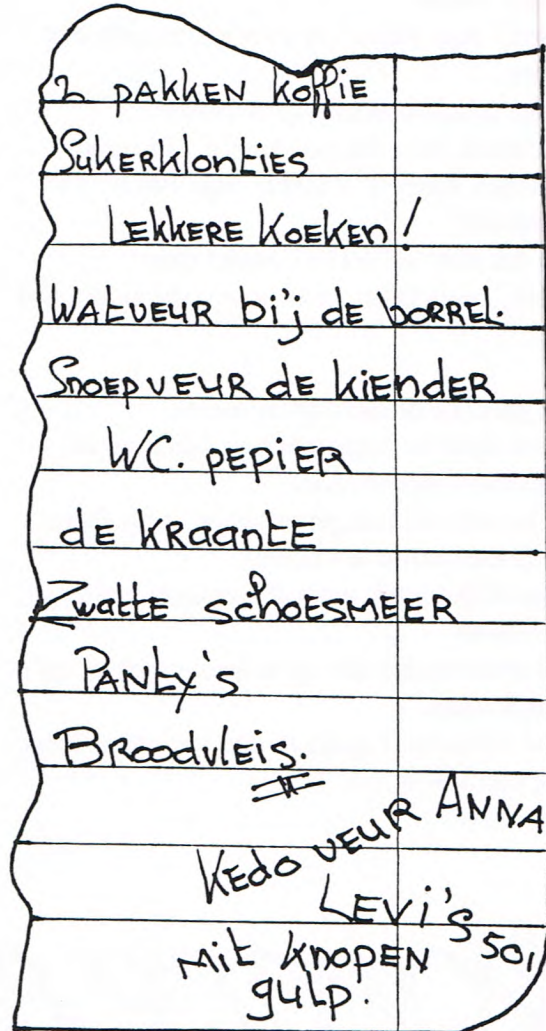
'Et is een spullegien,' zegt Bas tegen Geert.

'Ja,' zegt Minke, 'lekker spannend.'

'Kiek es even hier,' zegt Pake, die al an et zuken gaon was.

'Dit liekt mi'j wel wat.'

De kiender gaon om Pake henne staon wiels hi'j et veurlest:

Minke vint et wel wat. Veural dat snoep veur de kiender en de lekkere koeken.

Daor het zi'j wel zin an.

'Et bin vast bosschoppen veur een jaordag', daenkt Bas hadde op.

'Mar wat moe'n we now mit een spiekerbroek?' vragt Geert.

'Kopen vanzels,' zegt Pake, 'ik hebbe altied al graeg een Levis 501 hebben wild.'

Allienig die knopen, daor bin 'k niet zo wies mit. Mar daor weet 'k wel wat op.' Pake pakt een penne uut zien buse en streept de knopen deur, en 'Anna' ok. Daor maekt hi'j Pake van.

'Wodt jow vrouw niet kwaod, as ie zomar mit een ni'je broek an kommen zetten?' wil Geert weten.

'Nee,' zegt Pake, 'en now hielemaole niet meer.'

Pake schrijft wat bi'j op et briefien.

Bloemen veur Beppe, staot d'r te lezen.

'Anders krieg 'k foeters,' zegt Pake glimkend.

'Is dat dan wel eerlik?' vragt Geert.

'Nee,' zegt Pake, 'mar now trapt ze d'r wel in.'

Ze gaon de bosschoppen haelen.

Eerst naor de supermark en dan naor de spiekerbroeke-winkel.

Et is nog een hiel geheister om veur Pake de goeie maote te vienen.

Zien dikke boek moet d'r vanzels wel goed in passen.

De verkoopster het op et laest et zwiet op et heufd staon.

Mar op et laest gaon ze dan toch naor huus mit een Levis 501.

Onderwegens stikken ze nog even an bi'j de bloemist, veur een mooi bossien bloemen veur Beppe.

As ze thuus kommen is et eerste wat Beppe zegt:

'Ie weren et briefien vergeten! Heb ie now wel an de botter docht?'

'Nee,' zegt Pake, 'mar wi'j hebben zat aander spul bi'j oons.'

Hi'j geft de bloemen an Beppe, en dan zetten ze alles op de keukentaofel.

De tasse mit de spiekerbroek leggen ze d'r ok bi'j.

'Och heden,' foetert Beppe, 'heb ie weer om een briefien lopen te zuken?'

'Ja,' zegt Geert, 'en hi'j het vals speuld, want die bloemen het hi'j d'r zels bi'j opschreven.'

'Ie meugen niet klikken,' zegt Pake tegen Geert.

'En ie meugen niet vals speulen,' zegt Beppe tegen Pake, 'now kun ie wel fluiten naor een lekker koeke.'

'Ja,' lacht Minke, 'mar dat hulp bi'j de sni'j ok al niet.'

UROEGER EN NOW

Wanneer was jim dörp d'r al?

Et is aorig om es nao te gaon wanneer een bepaold dörp al beston. Zoks weten we zelden percies. Mar vaeke weten we wel wanneer een dörp veur de eerste keer nuumd wodt.

Rond 1500 laggen d'r warschienlik tien dörpen in Oost-Stellingwarf en twintig in West-Stellingwarf. In et onderstaonde lissien kun jim zien wanneer jim dörp veur et eerst nuumd wodde. Jim zien eerst de naeme van et dörp in et Stellingwarfs en dan in et Nederlaans. Dan zien jim et jaortal daor et dörp veur et eerst in nuumd wodde en dan... veur de aorigheid ok hoe ze die naeme doe schreven.

In de 19e en 20e ieuw kwammen d'r nog een tal dörpen bi'j. Die hebben we tussendeur ok nuumd, mit et jaor van et officieel dörp wodden. D'r woonden in zokke plakken vanzels al vule langer meensken, mar de

De dörpen van West-Stellingwarf

Blesdike - *Blesdijke* - 1384 - Bleesdike
Buil - *Boijl* - 1320 - Boylo
De Blesse - *De Blesse* - 1951
De Hoeve - *De Hoeve* - 1938
De Langelille - *Langelille* - 1963
De Oosterstreek - *Oosterstreek* - 1988
Der Izzerd - *Ter Idzard* - 1320 - Ydzerde
Hooltpae - *Oldeholtpade* - 1204 - Holenpathe

De oolde Boverweg bi'j Hooltpae was nog niet zo lange leden een zaandpad mit een fietspattien d'r bi'j langes. Now hiet et de Stellingenweg en rieden d'r een protte auto's langes.

Hooltwoolde - *Oldeholtwolde* - 1320 - Oldeholtwolt
Munnikeburen - *Munnekeburen* - 1320 - Monckebure
Noordwoolde - *Noordwolde* - 1408 - Noortwolde (vermoedelik)
Ni'jhooltpae - *Nijeholtpade* - 1399 - Nieholtpade (vermoedelik)
Ni'jhooltwoolde - *Nijeholtwolde* - 1320 - Nieholtwolt
Ni'jlaemer - *Nijelamer* - 1320 - Nieulameren
Ni'jtriene - *Nijetrijne* - 1320 - Nieuwestrinde
Ooldelaemer - *Oldelamer* - 1320 - Oldenlameren
Ooldetriene - *Oldetrijne* - 1320 - Oldentrinde
Peperge - *Peperga* - 14e ieuw - Peperghoe
Scharpenzeel - *Scherpenzeel* - 1245 - Scarpensele

De oolde dörpsstraote in Scharpenzeel.

Slikenborg - *Slijkenburg* - 1987
al nuumd in 1398 as Slikenborch
Spange - *Spanga* - 1320 - Spanghe
Steggerde - *Steggerda* - 14e ieuw - Steggherde (vermoedelik)
Sunnege - *Sonnega* - 14e ieuw - Sonneghoe, in 1320 - Oostrinde
Vinkege - *Vingega* - 14e ieuw - Vinckeghoe
Wolvege - *Wolvega* - 1320 - Wluegho
Zaandhuizen - *Zandhuizen* - 1988

Et gemientehuus in Wolvege. De foto is van 1885, een hiel verschil mit vandaegede-dag!

De dörpen

van

Oost-Stellingwarf

Appelsche - *Appelscha* - 1247 - Appels
Berkoop - *Oldeberkoop* - 1228 - Brokope
De Fochtel - *Fochteloo* - 1408 - Fochtloe (vermoedelik)
De Haule - *Haule* - 1313 of 1343 - Haula
Donkerbroek - *Donkerbroek* - 1408 - Dunc- of Dombroeck
Else - *Elsloo* - 1408 - Elsloe
Haulerwiek - *Haulerwijk* - 1880

Langedieke - *Langedijke* - 1542/1543 - Langedyck(e),
rond 1500 - Laigedick
Makkinge - *Makkinga* - 1463 - Mackinghe
Ni'jberkoop - *Nijeberkoop* - 1320 - Ostbrockop
Oosterwoolde - *Oosterwolde* - 1218 - Ostwalt
Raevenswoold - *Ravenswoud* - 1952
Waskemeer - *Waskemeer* - 1953

Zo zag Berkoop d'r in 1732 uut.

Een turfmaekershuisien, zoas dat vroeger in et Boverveld bi'j Donkerbroek ston.

Op disse foto zien jim et ooldste diel van Oosterwoolde. Et is 't Oost en ie kieken de kaante van et gemientehuus op. De foto is van 1913.

Grappien

Bi'j de familie De Vries hebben ze een ni'je hond. Een echte askebak. De buren moe'n d'r omme lachen en vraogen waarom as ze zoe'n hond neumen hebben.

'Jim hoeven d'r aandere niet mit te spotten,' zegt de familie De Vries, 'want et is een echte pelisie-hond!'

'Gao toch weg, je,' gniest de buurman, 'daor liekt hi'j ja hielemaole niet op!'

'Da's now juist de bedoeling,' zegt de familie De Vries, 'want oonze hond zit bi'j de geheime pelisie!'

Uut de Stellingwarver netuur

(M.m.v. Wiebe Scheenstra)

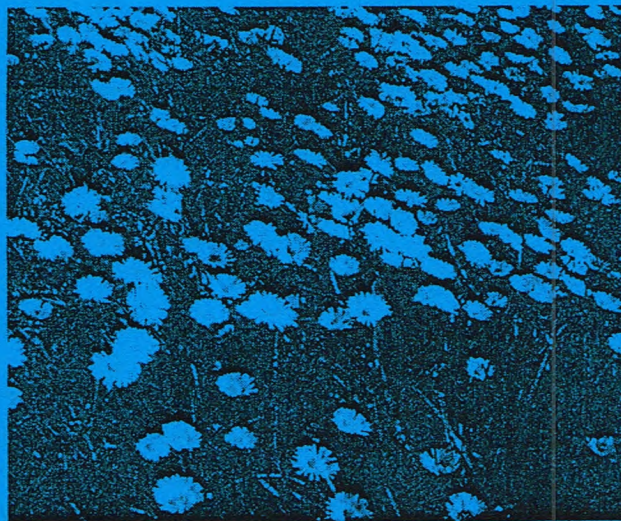
In disse tied van et jaor bluuien d'r niet vule wilde plaanten. Hier en daor ziej' nog een laetbluuier, veural in een zaachte winter. Iene van de soorten die aj' winters in de bluui staon zien kunnen, is et madeliefien. Now weten jim vanzels allegere wel dat dat plaantien in et Nederlaans *madeliefje* nuumd wodt. Mar hiel wat plaanten hebben ok naemen in de tael van de streek daor ze gruuien. In oonze strêek gaot et dan dus om Stellingwarver naemen. En veerderop in Friesland om Friese, en in Drenthe om Drentse en in Braobaant om Braobaanse, en gao zo mar deur.

Now is et mooie dat alle plaanten ok een naeme in et Latiën hebben. En die naemen wo'n over de hiele wereld bruukt. Veural deur meensken die plaanten bestuderen, die plaanten kweken of die plaanten verkopen. En aj' now Russisch, Fraans of Stellingwarfs praoten, ie hebben et, aj' de Latiense naeme bruken, altied over dezelve plaante.

Toch bin ok de naemen uut de streek hiel aorig. Et is ok wat biezunders dat bi'j die streek heurt. Dat vienen niet aliënd wi'j hier in de Stellingwarven, mar ok in een protte aandere lanen. In Amerike bin ze daaromme op et idee kommen om een boekien mit een hieleboel verschillende streeknaemen van plaanten uut de hiele wereld uut te geven. Om dudelik te maeken om welke plaante et now percies gaot, wodt vanzels de Latiense naeme eerst bruukt. Ok de Stellingwarver naemen kommen in dat boek! Mooi, niet?

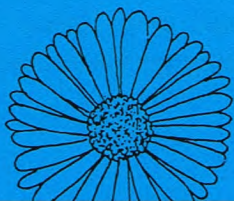
Et madeliefien komt in een hieleboel lanen veur. Et plaantien het daaromme een hieleboel ere naemen. Wi'j holen et now mar even een peer Stellingwarfse.

Bi'j ooldere meensken heur ie dan de naemen *koebloempjen*, *koebloem* en *schaopebloempjen* nog wel es. Ze wo'n vast zo nuumd, omdaj' ze een boel in stokken laand gruuien daor koenen of schaopen lopen. Een ere naeme die aj' ok nog wel es heuren is *meibloempjen*. Dat madeliefies in meie et meerste bluuien, zal daor wel mit te maeken hebben, daenken jim ok niet?

Ok et woord madeliefien het een aorige betekenis. *Made* het te maeken mit *mi'j*- of *madelanen*. En *mi'j*- of *madelaand* betekent weer *hooiland*. *Lief* betekent *mooi* of *bekoorlik*. *Madeliefje* of *madeliefien* betekent dus *et mooie bloempjen van de mi'j- en hujlanen* (maai- en hooilanden).

Kun jim et allegere nog een betien uut mekere holen? En bin jim ok nog ni'jsgierig naor de Latiense naeme en de betekenis daorvan? Now, veuruit dan mar! Ok die naeme is hiel mooi en de betekenis ok. De Latiense naeme van et madeliefien is *Bellis perennis*. *Bellis* betekent ok *mooi* of *bekoorlik*, en *perennis* betekent *et jaor rond*. Dat is hiel toepasselik, want alderdeegst mids december bin de bloempies nog wel es te zien. Soms komt et madeliefien onder een dik pak sni'j nog in de bluui!

Uut et Stellingwarfs Woordeboek

D
E
U
R
S
J
R
E
E
P
P
U
Z
E
L

D	K	E	E	R	T	S	R	E	T	S	O	O	E	D
L	O	E	L	S	E	S	B	E	R	K	O	O	P	N
O	U	N	R	E	D	R	E	G	G	E	T	S	E	I
O	O	E	K	E	I	D	S	E	L	B	N	T	S	T
W	N	L	H	E	M	P	E	P	E	R	G	E	S	R
S	A	E	D	C	R	E	L	I	U	B	E	R	E	I
N	C	S	A	E	S	B	A	G	E		W	W	L	E
E	O	H	K	P	L	L	R	L	L	V	E	O	B	N
V	K	E	A	E	T	A	E	O	I	J	G	K	O	E
E	E	E	E	R	M	L	E	P	E	N	E	L	D	R
A	I	E	V	E	P	E	O	M	P	K	I	D	E	U
R	W	G	E	D	D	E	E	O	E	A	D	E	N	B
D	R	N	O	L	S	L	N	R	H	R	E	L	E	E
E	E	I	H	O	U	S	O	Z	I	I	J	G	E	I
R	L	K	E	O	E	A	P	O	E	K	N	A	R	I
I	U	K	D	W	E	N	H	A	W	E	A	P	T	N
Z	A	A	N	D	H	U	Z	E	N	T	L	T	E	N
Z	H	M	B	R	O	R	G		D	G	L	L	D	U
E	D	E	F	O	C	H	T	E	L	V	E	O	L	M
R	I	N	K	O	E	N	I	J	B	E	R	K	O	O
D	E	L	A	N	G	E	L	I	L	L	E	H	O	H
E	D	L	O	O	W	T	L	O	O	H	I	J	N	G

Dit keer hebben we weer es een deurstreepuzzel veur jim maakt. Hi'j is best wel een betien muilik, mar jim kommen d'r vast wel uut! Om de puzzel op te lossen, hebben jim alle plaknaemen van Oost- en West-Stellingwarf neudig. Die plaknaemen kun jim vienen in de rebriek **VROEGER EN NOW**. Jim moe'n d'r wel omme daenken dat et in de puzzel om de Stellingwarver naemen van de dörpen gaot! Om de puzzel op te lossen moej' die naemen in de puzzel opziken en deurstrepen. De naemen staon d'r horizontaal, vertikaal of diagonaal in, en soms nog achterste-veuren ok... Butendat wo'n sommige letters in meerdere naemen bruukt. Vier plaknaemen kuj' liekewel niet op disse wieze vienen. Die vier naemen vien ie in de hokkies die aj' bi'j alle ere 36 plaknaemen niet neudig weren. Ie moe'n dan van links naor rechts lezen. Veul plezier!

Uut de buse is veural bedoeld veur de groepen 5 en 6 van et basisonderwies en verschient vier keer in et jaor. Et wodt bedocht, saemensteld en klaormaekt deur Saskia Douma en Sietske Bloemhoff, in opdracht van de Intergemientelike Begeleidingsgroep in Oost- en West-Stellingwarf.